

Eugen Kolisko o orgánoch spevu

Prepis úvodnej časti:

Úvod

Základ, na ktorom tieto prednášky môžu byť postavené (tak hovorí dr. Kolisko) dal dr. Rudolf Steiner v stvárnení sluchu, v Stuttgarte mal (ďalšie tri sa objavili neskôr) prednášky, v ktorých hovoril o hudbe.

Dr. Kolisko zdôrazňuje, aké plodné a nevyhnutné je, že sa človek s touto vecou bezprostredne oboznámi, tak aby sa to v ňom prehĺbilo. On práve cez túto prednášku ukázal, že keď sa človek v tomto vednom odbore cez intenzívnu prácu do niečoho zahĺbi, príde k zhodnému výsledku, ako všetky vedné odbory, ktoré sú objasňované antropozoficky orientovanou duchovnou vedou: keď sa pôjde týmto smerom naskytne sa veľa nových pohľadov. Čo sa teraz v týchto prednáškach chce nechať zohľadniť a plynúť, to sa poskytuje akoby samo a tak sa v priebehu štúdia môže k mnohému dospieť a mnohé nájsť. V našom čase stoja takmer všetci mysliaci ľudia viac alebo menej pod vplyvom prírodovedeckých pohľadov a navyknutých spôsobov myslenia, a táto skutočnosť nevyhnutne spôsobuje, že sa jedna vedomá na sebe pracujúca osobnosť, keď chce tomu porozumieť, musí rozhodnúť pre fakt, ako sú tieto dva orgány ucho a hrtan v usporiadaní ľudského organizmu koncentrované a ako v skutočnosti pôsobia.

Tu existuje niečo, čo my musíme najprv poznať: a to je, že musíme prekonať jeden z najčastejších predsudkov a to ten názor, že ucho a hrtan sú dva rôzne orgány, ktoré vo vzťahu k ich činnosti majú rozdielne a oddelené úlohy. Tento názor je v skutočnosti tou najväčšou prekážkou, ktorá nám bráni prísť k porozumeniu toho tajuplného pôsobenia ucha a hrtanu. Len čo o nich budeme uvažovať ako o neoddeliteľných a navzájom spojených orgánoch, ktoré si všímame ako jednotne pôsobiace, prideme k východiskovému bodu, z ktorého môžeme dospieť k ozajstnému pochopeniu ovládania týchto dvoch zmyslových orgánov v našom organizme. Ucho nepôsobí samo pre seba, ale spolu s hrtanom. Oba orgány sú psychologickou jednotou. Spievajúci človek to má pochopiť, môže to znovu precítiť, lebo zažije na sebe ako hrtan a ucho sú od seba závislé pri spievaní. Keď človek dobre nepočuje, tak tiež nespieva správne.

Keď teraz v protiklade prirovnávajú k týmto obom zmyslovým orgánom /hrtan a ucho/ vezmeme na zreteľ napríklad oko, tak musíme povedať, že tento zmyslový orgán má úplne iné pôsobenie a tvorenie. Pôsobeniu hrtana a ucha môžeme porozumieť, keď ich u človeka pozorujeme v stálej spoločnej a vzájomnej činnosti a jednote, ktorá sa dopĺňa a vyrovnáva, (uplatňuje), tak môžeme porozumieť dobre aj

existencii oka, keď sa pôsobenie oka vystopuje. To je, akoby v tomto zmyslovom orgáne tiež akási dvojnásť pôsobila, aj keď tu nie sú dva orgány centralizované, ale len jeden uzavretý orgán. Tak povedal napr. Goethe o oku, že vedie monológ. Preukázal, ako zadná časť oka je viac pasívne reagujúca (napríklad sluchový aparát) a predná časť oka je aktívne - hovorovo - motorická (ako pri rečovom orgáne, hrtane) a tieto obe činnosti navzájom neprestajne spolupôsobia, takže sa môže povedať, že to oko približne z jednej strany kladie otázku a z druhej strany odpovedá.

Tak nám musí oprávnené vychádzať z toho, že oko pôsobí samé pre seba tak, ako spoluúčinkuje ucho a hrtan. A táto okolnosť, že naše ucho a hrtan nie sú práve pre seba uzavreté vo svojej činnosti, ako oko, vďačíme za tú možnosť, že vôbec môžeme prostredníctvom hovorenia a spevu nášho organizmu liečivo na niekoho pôsobiť. Cez toto intímne do seba vtkané pôsobenie oboch týchto orgánov, bude nám darovaný základ znenia tonu a základ slova - hlásky. Naše ucho nám dáva možnosť mať zážitok zvuku a výšky tonu, hrtan sprostredkuje nám zažitie slova a hlásky. Tak ako nerozlučne tieto orgány patria k sebe, sa vlastne nikdy správne nespozoruje, len vtedy keď oba dlhodobejšie neúčinkujú úplne zdravo. Najskôr v momente, kde jeden alebo druhý nejakým spôsobom nie správne fungujú, spozorujeme veľmi zrozumiteľne ako sú závislé jeden od druhého. Naše ucho nepočuje, sme hluchý, potom samozrejme nemôžeme zažiť žiadny zvuk ani výšku tonu, ale tiež spravidla nevydáme nijaké slovo či hlásku, hoci hrtan môže byť úplne zdravý. Deti, ktoré majú organicky poškodený sluch, ale majú zdravé hlasivky, sú najčastejšie nemé. Keď sa oni výlučne vhodne volenými cvičeniami niečo hovoriť budú môcť naučiť, tak bude ich reč vždy nejakú chybu a to takú, že oni kričia, alebo je to hovorenie tvrdé a nemá preduševnelé znenie. Obrátene - ak existuje vrodená rečová chyba, tak vníma ucho /hoci omôže byť organicky úplne zdravé / tak nejakým nedostatkom - rozhodne nie až tak dobre, pretože hrtan mu nemôže dať správny smer. Len s veľkými prekážkami sa darí zotaviť rečové poruchy a zajakávanie, pretože sluch sa tiež na tom podieľa.

My si môžeme ozrejmiť:

Porucha reči účinkuje spätne na sluch, hluchota pôsobí spätne na hrtan. Tiež pri priebehu určitého onemocnenia bude obyčajne táto spolupráca: Pri zápale stredného ucha siaha táto choroba často ku koncu eustachovej trubice a ide cez tieto cesty k hrtanu nadol.

Ak načúvame intímne a vnútornému procesu počúvania, tak budeme môcť zažiť, že tu nejde len o jeden dej, ktorý túto činnosť smerom navonok usmerňuje, ale že ide aj o dej počúvania smerom do vnútra. Eustachova trubica bude pôsobenie počúvania sprostredkovať dnu, z toho dôvodu, že spája anatomicky a aj fyziologicky hrtan s uchom. Cez jej spájajúce a vyrovnávajúce pôsobenie /myslí sa pritom na to, že miesta na ušných bubienkoch môžu uzatvárať, zatiaľ čo sa ústa otvoria/ robí tieto dva orgány jednotnými, a z tejto jednoty musíme vychádzať, keď tomu vôbec chceme porozumieť. A to tým že my v prvom rade:

vyjdeme z jednoty hrtana so sluchom nielen anatomickej a fyziologickej ale pozorujeme túto jednotu aj v rovine patologickej a po druhé tým že my nebudeme

vnímať ucho a hrtan ako samostatné orgány človeka, ale uchopíme ich vo vzájomnej súvislosti.

Musíme najskôr to, čo kedysi v starých časoch naše ešte nevyvinuté orgány, dôkladnejšie brať na zreteľ : jazyk sám osebe.

Keď budeme skúmať vznik jazyka, vyplýva nám z toho tá skutočnosť, že v prastarých časoch žiadny taký jazyk nebol, aký máme dnes. Prajazyk neznal ako jazyk, ale ako posunková reč. Dorozumievalo sa cez posunky, cez určité pohyby. Všetky možnosti sa vyjadrovali pohybmi, cez ramená a ruky, ktoré vytvárali veľké sústavy končatín. . Mohlo by sa to snáď tak vyjadriť, že to, čo sa má oznámiť, preskočí z malej sústavy končatín, ako je ucho a hrtan /keď sa spozná ich činnosť/a bude sa musieť menovať priamo cez sústavu veľkých končatín, ktoré potom vykonávajú vhodné pohyby. Pri našom dnešnom spôsobe hovorenia už nedochádza k vykonávaniu týchto veľkých posunkov, ale uskutočňujú sa v malom systéme končatín /ucho a hrtan/ ako naspäť držané, zastavené, a tým, že sa nemôžu už viac uskutočniť, sila ich pohybu prechádza do znenia jazyka /hovorenia/. Ak by sme začali, namiesto hovorenia len stvárňovať pohyby, tak by sme pomaly strácali tú umeleckú silu hovorenia! Ak by sme onemeli, museli by sme sa dorozumievať len cez posunky a pohyby. Ak stratíme schopnosť spievania, keď posunky dovieme dokonca, tak sa sila rozlišovania v hovorení a spievaní vyčerpáva. Tým, že človek tieto pohyby, nedovádza do konca, akoby naspäť zadržáva, prichádza tá sila znenia hovorenia a spievania. Náš hrtan je akoby človek v malom, ten prirodzene v porovnaní s "veľkým človekom" je v obrátenom smere, to znamená, že hovorenie vzniká akoby spätnom sledovaní pohybov a gest. Môže sa povedať, že náš hrtan je úplným obrazom človeka, ale miniatúrnym obrazom a bude samozrejme zmenšovať a tiež metamorfovať všetku látku "veľkého človeka", ktorá je naporúdzi "na malého človeka" /ucho, hrtan/ ako jeho opakovanie. Z toho vyplýva pocit, ako úzko a bezprostredne musí hrtan s celým človekom a celým systémom končatín spolupracovať.

Keď sa budeme môcť správne pozrieť na systém malých končatín t.j. na systém hovorenia môžeme poznať, že je skutočným opakovaním celého systému, ktorý sa nachádza v systéme veľkých končatín. Áno, môže sa tak povedať, že náš celý systém hovorenia je zložený zo súčtu výpožičiek z iného telového systému! Tiež zvieratá majú hlasový orgán, ale u nich ide hlavne o inú funkciu, viac životnú funkciu napríklad využívanú na jedlo, obranu, pracovný nástroj atd. Rozhodujúce u človeka je, že svoje orgány reči používa v omnoho vyššej funkcii. Keď sa pozoruje anatomicky a fyziologicky ľudský hrtan a s ním súvisiace orgány napr. ústna dutina a priedušnica, všimneme si ten rozdiel so zvieracím organizmom: u človeka nejde len o to, že ústa, hrtanová príklopka a vzduchová trubica, len trávia jedlo, ale sú aj dýchacími orgánmi. Náš hrtan s priedušnicou, chrbtica s prieduškami sú fakticky malým človekom, ktorý stojí nazad obrátený so svojimi oboma malými "zaobleniami ramien" /končatiny, ktoré nie sú nič iné ako hlasivky/ sa vo vzduchu predlžujú tým, že sa uskutočnia pohyby.

Ak sa pozeráme na jeho ľudovú polohu, t.j. keď my ani nehovoríme a ani nespievame, tak vždy robí A s jeho malými ramenami hlasiviek. Je to skutočne tak, že je možné porozumieť hrtanu len vtedy, keď ho budeme vnímať ako obrátený obraz celej kostrovo - svalovej sústavy človeka. Pozostáva z veľa veľmi komplikovaných svalových častí. Áno, ako už bolo povedané, v tomto miniatúrnom obraze celého ľudského tela sa nájdú všetky jeho svaly v malom. Činnosť hrtana môžeme pochopiť tak, keď ho pozorujeme obrátene od naspäť pôsobiaceho ľudského pohybu, ktorý je opačný, vykonávaný nazad a smerom dnu. Dr. Steiner to označil ako "negatívna eurytmia" (v zmysle negatívu fotografie/....

Musíme si ale uvedomiť, že tieto pohyby pri spievaní a hovorení sú veľmi malé. Ak by hrtan pôsobil tak, že by sa vysunul a pootočil dopredu a tak by potom robil pohyby, tak by to bola Eurytmia. Z tohoto všetkého ako už bolo povedané, nemôže byť ľahko pochopiteľné, že živým a plodným pozorovaním len získať môžeme, keď ucho poznávame v jeho jednote s hrtanom a hrtan v jednote so sluchom ako koncentrovaný pohybový organizmus. Ak vyjdeme z týchto hľadísk, môžeme ľahko porozumieť, prečo sa nachádza práve medzi počúvaním a pohybom, medzi hudbou a pohybom taká bezprostredná súvislosť. Hudba, ak je výrazne rytmicky vystavaná, pôsobí priamo na ľudské končatiny, "ide až do nôh". Zažijeme predranie, prejdenie sluchového orgánu cez celého človeka, až do končatín nadol.

A aké je pôsobenie smerom nahor, do hlavovo nervovej sústavy? Tu sa nachádza tiež spojenie medzi sluchom a hlavovo - nervovým systémom, ale to je v porovnaní k spojeniu smerom dole omnoho jemnejšie a malé. My máme v našich sluchoch niečo, čo môžeme nazvať akoby opakovaním našich uší: to sú centrá počúvania a reči. Tieto sú potrebné vlastne na to, že sprostredkujú počuté smerom hore, dvíhajú ho do zreteľného vedomia. Sú spojené cez nervy s mozgom, ale to spojenie je len dosť malé, jemné prepojenie do nášho vedomia. Keď sa ale jedná o prenos hudby, nemôžeme používať našu hlavovo nervovú sústavu pritom naskrze správne. Naopak: pri hudbe môžeme zažiť, že človek musí svoju hlavu s celým procesom myslenia odsunúť! úplne počúvajúcí človek nemá vlastne žiadnu hlavu! Tá sa musí vypnúť. Takže v skutočnosti fakt, že nervové vlákna vedú od ucha k mozgu je niečím úplne vedľajším, keď sa jedná o počúvanie alebo interpretovanie hudby. Pre všetky iné činnosti je mozog už nutný a dobrý, ale pre hudbu znamená náš mozog prsto veľké zaťažovanie a balast. Keď opätovne ucho a oko navzájom postavíme proti sebe, tak nájdeme tiež iný protiklad: pri videní prúdi krv k oku, pri počúvaní prúdi krv od ucha preč. / Ako vieme naše ucho sa nachádza v tuhých kostných nepriepustných krvných doštičkách. / Teda keď krv bude z ucha prúdiť nazad, vzniká počúvanie, pri oku je to obrátené, keď krv prúdi k oku vzniká videnie.

Počúvanie akoby posúvalo hlavu naspäť a uchopuje nadol cez rytmický systém priamo systém končatín. / Mohol by sa tento postup žartovným spôsobom nazvať "spojením nakrátko" "skratom" "krátkym spojom". / Tento veľký proces naproti tomu je v sebe úplne uzavretý a vo všetkých prípadoch: s mozgom veľmi silno spojený. Pri

obraznej pamäti, ktorá stále prebieha v obrazoch, predstavách, máme dočinenie hlavne s mozgovou činnosťou, počas počúvania máme dočinenie s činnosťou ľudského tela. Pri hudobnej pamäti ide o niečo iné, ako pri obraznej pamäti. "Monológ" oka, keď to tak budeme nazývať, ostáva lokalizovaný v hlave, "monológ" ucha sa rozprestiera do celého človeka...

Videli sme, že platí zásada, keď my pomenovávame znenie tónu, prežívanie tónu, že môžeme pritom popísať úlohu ucha, až keď prejdeme v našich pozorovaniach na fyziológiu ucha. My sme videli predtým, že princíp tonu, keď my tá končatina pohne, takmer dovnútra zmizne v tom pohybe, ten znejúci ton ide v tom pohybe do vnútra, a tak sa môže to vyjadriť tak, že cez reč ucha s hrtanom vzniká pohyb, ktorý sa potom rozprestiera do celého tela. Keď my ale chceme porozumieť, ako pohyb prežívania tonu budeme nazývať a akú úlohu pri tom uchu pripísať môžeme, musíme v našich pozorovaniach prejsť k fyziológii samotného ucha.

Tu chceme spomenúť najskôr výrok od dr. Steinera, v ktorom hovoril o sluchu, že ucho pri počúvaní má fyziologickú úlohu, o ktorej dnešná veda ešte naskrze nemôže vedieť: že hlavná úloha ucha spočíva v tom, že ton vo vzduchu, podľa toho, kde stojí, delí a oslobodzuje a tým sa môže stať pre nás počuteľným. Deje sa to vo vnútri ucha. Ucho rozdeľuje vzduch od tonu a oslobodzuje ho. K pochopeniu sa dostaneme bližšie, keď budeme sledovať vnútrajšok nášho ucha: My vieme, že v našich tuhých kostiach a v stvárnení nášho vnútorného ucha je niečo mimoriadne komplikované. Áno, môžeme pokojne povedať, že v našom uchu nosíme celý ľudský organizmus. Okrem iného máme v uchu kladivko, nákovu a strmeň a špirálu. Tieto práve nám prednostne sprostredkovanie zažitia tonu. Ich úlohou je, že ton z pohybu vzduchu oddeľujú, robia ho voľným a tým môže k nášmu vedomiu prísť. Ako sa to ale odohráva?

Predstavme si, že budeme tvoriť tón cez nástroj alebo cez hlas. K nášmu vonkajšiemu uchu ho prinesie vzduchová vlna. Táto vzduchová vlna naráža na ušný bubienok a rozpohybuje ho zvonku do striedavého pohybu. Kladivko, nákovu a strmienok prijímú tento pohyb, vedú ho ďalej do vnútrajška ucha až k takzvanej závitnici. /V tomto útvare sú sluchové nervy v podobe" vretenovitých, točitých schodov" smerujúcich nahor./ Táto závitnica je úplne podivuhodným útvar. Sú to dva rôzne princípy do seba úzko spojené: jeden nahor stúpajúci a jeden dolu klesajúci princíp. Potom sa dostáva pohyb vzduchu v závitnici po vretenových schodoch a prúdi v nej dnu a nahor.

"Hore" sa ale pridružuje iný princíp, je to spätné prúdenie a spätné odvíjanie, t.j. tá istá dráha naspäť dolu a von. V momente, keď tento druhý princíp začne pôsobiť, prichádza - zjavne ľahko - posun ku kľudu. Lebo tento obrat je možný len potom, keď nastupuje bod kľudu. Teraz ale - v tomto okamihu, kde tento kmitavý pohyb k tichu príde, takrečeno prepustí ten ton, stane sa voľným, a v tom istom momente ho my počujeme, vojde dovnútra do nášho vedomia.

Dr.Kolisko tu použil veľmi výrečný obraz. On hovoril, že si môžeme to kmitanie vzduchového vlnenia predstaviť ako koňa, ktorý má jazdca: ten Ton. Keď kôň ide naspäť, odchádza je "jazdec" voľný.... Tu dal on nasledujúcu kresbu a stručne ňou všetko formuluje: obr. č.5

Hneď ako sa pohyb stratí, pohyb tónu bude voľný. Počutie nastáva hneď po utíšení pohybu a kmitania vzduchu. Tón bude voľný. Keď sa chceme zamyslieť samostatne nad týmto úžasne múdrom spôsobom: necháme tento obraz špirály na seba pôsobiť. Čo je to vlastne? Čo reprezentuje vo svojej podstate táto špirála?